

Josefin Falk, JmmH04

Södertörns högskola

Projektarbete i journalistik, Hösten 2006

Handledare: Karin Stigbrand

Examinator: Sus Andersson

Antal tecken: 27 568

Boken

**Produkt eller
konstnärligt verk?**

Innehållsförteckning

Överingress (727 t inkl. rubrik)	s. 3
Personporträtt: (6502 t)	
<u>Morden i Mariefred</u>	
Deckarförfattarinnan Åsa Larsson om Trassel, hjärnspöken och en författares fallgropar.	s. 4
Faktaartikel: (5741 t)	
<u>Stafettpinnen överlämnas</u>	
Vad skiljer ett manus som blir utgivet från ett som hamnar i pappersinsamlingen? Förläggare från var sin sida om generationsskiftet besvarar frågan.	s. 8
Faktaartikel: (6460 t)	
<u>Boken är populärare än någonsin</u>	
Svenskar läser allt mer, vilket medför att bokförlagen ger ut fler och fler böcker. I den ökade konkurrensen får författare svårare att nå ut med sina böcker och bokhandlarna kämpar för att hålla ett aktuellt utbud.	s. 12
Reportage: (8150 t)	
<u>Samhällets vardagsrum</u>	
Miljontals skattepengar läggs varje år på läsfrämjande åtgärder genom bibliotek eller Statens kulturråd. På Rinkeby bibliotek ska en bokklubb få högstadiungdomar att läsa mer.	s. 16
Arbetsrapport (4 965 t)	s. 21
Källförteckning	s. 24

”Jag har ofta tänkt att jag vill skriva en bok -
nu tänker jag på det igen.”

Robert Storm Petersen (1882-1949)

Att skriva en bok är inte längre bara att plita ner sina idéer och lämna över sina alster till bokförlaget. Att ge ut en bok är inte längre bara att läsa manus och välja vilka som ska tryckas. En ökad kommersiell medvetenhet hos förlagen har lett till att lanseringen i media blivit en viktig del av författares eller förläggares arbete.

Samtidigt pågår ett generationsskifte på förlagen. 40-talisterna går i pension och ersätts av yngre förmågor som har lättare att anpassa sig till ett nytt, ekonomiskt tänkande.

Är kvalitet och ekonomi ett motsatspar, eller går de att förena?

Morden i Mariefred

Hennes senaste bok *Svart stig* har, liksom de två första, hyllats av kritiker och toppat försäljningslistorna. Ändå spökar helvetesredaktörerna i huvudet så att Åsa Larsson under vissa perioder varken kan äta eller sova.

Trassel möter mig i dörren. Den guldbruna pudeln påminner om ett får med sin långa, aningen tovig päls. Han är sex månader gammal och har precis varit ute i skogen.

– Trassel följer med mig överallt. När jag gör mina researchresor är han ett enormt sällskap, berättar Åsa Larsson.

Villan i småstadsidyllen Mariefred är nyligen renoverad. Köket går i strikt svart och vitt, medan vardagsrummet är fyllt av varma färger. Åsa sitter i soffan och kammar löv ur Trassels päls samtidigt som hon berättar om hur hon inledde sin författarkarriär för sju år sedan. Hon var mammaledig med sitt första barn från arbetet som skattejurist på länsrätten i Nyköping.

– Jag kände att livet var fattigt på insidan. Så jag gick flera skrivarkurser och bestämde mig sedan för att ge bokprojektet en chans.

Årets bästa debutant

Det visade sig vara en lyckad satsning. Debutboken *Solstorm* gick hem hos både läsare och recensenter. Den belönades med Svenska Deckarakademiens pris som Årets bästa debutant, gavs ut på fyra olika språk och i vår börjar inspelningen av filmen som bygger på boken. *Det blod som spillts* följde samma framgångssaga och nu pågår lanseringen av den tredje, *Svart stig*. Lanseringen i media är en del av författarskapet som Åsa inte har något emot. Värre är det när två tredjedelar av boken är skriven och det inte finns någon återvändo.

Kort om Åsa Larsson

Född: 1966

Familj: Sambon Per, Stella 8 år och Leo 5 år

Inkomst: 715 500 kronor under år 2005.

Bok hon önskar att hon skrivit: ”En intervjubok med min mormor innan hon gick bort. Jag skulle ha tryckt den i två exemplar. Ett till min dotter Stella. Ett till min son Leo.”

Dold talang: ”Jag är vansinnigt duktig på att brodera.”

Tre bästa egenskaper: ”Jag är kreativ, omtänksam mot mina nära och flitig.”

Aktuell: Med tredje boken om Rebecka Martinsson, *Svart Stig*. Skriver krönikor i Stockholm City och deckarföljetongen *Postskjutsen* i Dagens nyheter.

– Då har jag en tydlig självsäkerhetskris. Jag kan inte äta och sover oroligt. I mitt huvud ser jag redaktörer från helvetet som skriver med stora bokstäver ” Gäsp. Tråkigt. Rörigt.”.

Tråkig är det sista man förknippar med Åsa Larsson. Hon är full av energi, skrattar ofta och bjuder på sig själv. Jag har svårt att få ihop hur den varma, sympatiska kvinnan kan ligga bakom de kallblodiga mord som beskrivs så utförligt i hennes böcker. Hur kom det sig att hon valde att skriva deckare?

– Jag brukar skämta om att det är för att jag läste mycket i Gamla testamentet när jag var ung. Där finns det så många läskiga historier.

Under uppväxten i Kiruna var religionen ständigt närvarande. Åsas mor- och farföräldrar är troende laestadianer, medan föräldrarna tog avstånd från det religiösa. Åsa hittade till Missionskyrkan på egen hand och var djupt aktiv i frikyrkan främst under tonåren och är fortfarande troende. Kyrkan spelar även en central roll i hennes romaner.

– Där finns bra stoff för en deckare. Dit söker sig så många personer som har problem med gränser för sitt eget jag och behöver en ram att hålla sig inom, säger Åsa efter en djup suck som signalerar att hon helst inte vill prata om sin tro.

Skiftbyte på Arlanda

I övriga samtalsämnen är hon dock öppenjärtad. Hon träffade sin livskamrat Per på en korridorfest under studietiden i Uppsala. Tillsammans har de barnen Stella 8 år och Leo 5 år. Både Åsa och Per reser mycket i sina arbeten och ibland kan det vara svårt att hinna med att vara en familj.

– Jag kommer tydligt ihåg en gång när jag åkte till Arlanda och ställde bilen utanför utrikesterminalen med motorn i gång. När Per kom ut tog han bilen och fick veta när barnen skulle hämtas från dagis och jag gick in på Arlanda för att åka iväg till en lansering. Då kände vi båda att nu måste det bli en förändring.

Under Åsas skriparperiod är hon å andra sidan hemma ofta och kan styra sin tid så att hon är ledig när barnen är det. För att komma bort från det värsta morgonruset hyr Åsa en lokal mitt emot Mariefreds kyrka. Där sitter hon och skriver mellan klockan sju och två varje dag. Efter nyår ska hon börja skriva på sin fjärde bok om Rebecka Martinsson, handlingen finns redan klar i huvudet. Åsa har föresatt sig att skriva sex böcker

Den nyrenoverade villan i Mariefred ligger nära både Stellas och Leos skola och Åsas skrivstudio.

om sin huvudperson, som i många avseenden liknar henne själv. Båda är skattejurister och kommer från Kiruna, men Åsa tvivlar på att Rebecka Martinsson skulle tycka om henne om de träffades.

- Hon skulle tycka att jag log för ofta och var för angelägen om att vara omtyckt. Och att jag var för pratig, säger Åsa och hoppar upp från soffan.

Trassel har lyckats smita från rengöringen och skuttar glatt ett par varv runt vardagsrumsbordet innan matte lyckats få fatt på honom igen.

I sina böcker målar Åsa Larsson upp en bild av juristvärlden som är föga smickrande. Ständig fokusering runt pengar och arbetsdagar som startar fem på morgonen. Hur har hennes forna kollegor reagerat på den beskrivningen?

- De känner igen sig. Det finns ingen som inbillar sig att man inte jobbar ihjäl sig, älskar pengar och att det finns en utbredd ”vi och dom-kultur”.

Försöker att inte vara duktig flicka

Hon gör helst inte alltför mycket research innan hon har kommit igång med skrivandet utan tar reda på det hon behöver efteråt. Duktiga-flickan-syndromet skrämmer henne. Det viktiga är inte att visa hur mycket hon har lärt sig utan att fokusera på handlingen. Den grop som hon är mest rädd över att falla i som författare är att skriva alltför likartat.

- Att baka sin kaka i samma form. Fast självklart ska man ha en egen stil, läsaren ska kunna öppna boken och se att det här är en Åsa Larsson. Jag försöker att jobba noga med hur jag lägger upp mina böcker och ha en ny utmaning i varje bok så att jag tvingas att göra något annorlunda.

Omsorgsfullt fortsätter hon kamningen av Trassel, som alltmer förvandlas till ett gyllene moln. Åsa måste snart köra Stella till ridlektionen. När vi har tagit avsked i dörren hör jag hur hon springer uppför trappan för att se till att dottern fått på sig ridbyxorna. Hon kommer att ha helgen tillsammans med familjen. Sedan bär det av till en bokmässa i Toronto.

Josefin Falk

Trassel följer med Åsa överallt och är en bra medicin mot ensamhet under research- och lanseringsresor.

Stafettpippen överlämnas

Hans Isaksson, 64 år, har börjat planera för vad som ska hända hans författare efter pensionen från Albert Bonniers förlag. Marie Augustsson, 31-årig förläggare på Rabén & Sjögren, ser fram emot nya utmaningar.

Generationsskiftet på bokförlagen kan bli omvälvande för förläggare, författare och till viss del köparna.

40-talisterna går i pension. Bokförläggare och förlagsredaktörer är inget undantag. Författare som ofta har haft livslånga relationer med sina förläggare omplaceras nu eller rensas ut. Marie Augustsson har varit förläggare på Rabén och Sjögren i sex år och tillhör den yngre generation som ska föra förlagsbranschen vidare. Hon tror inte att det är så stor skillnad mellan äldre och yngre förläggare, men att det ändå kan komma en förändring till följd av generationsskiftet.

– Det kan bli en utrensning där man låter ”mellanförfattare” försvinna och behåller de starka namnen och nya debutanter. Mellanförfattarna är de som inte vinner priser eller säljer många böcker, men som ändå har funnits kvar för att de har haft starka personliga relationer med förläggarna, förklarar Marie.

Relationsfällan

Hon kan förstå att relationer styr vilka böcker som ges ut. Själv har hon också svårt att inte bli personligt engagerad i sina författare.

– Det handlar om konstnärliga verk som kommer direkt ur hjärtat. Som förläggare är man bollplank, psykolog, vän och fiende.

Kontakten med författarna är det som hon uppskattar mest med yrket. Att få förädla idéer. Tråkigare är det att ständigt överväga de ekonomiska aspekterna. Det händer ofta att hon måste säga nej till manus hon tyckt mycket om som inte haft så stor säljpotential.

– Det är kultur vi sysslar med, men vi är ingen ideell organisation. Vi ska tjäna pengar, säger Marie.

Marknadsföringen när det gäller barn- och ungdomsböcker, som är Rabén & Sjögrens huvudsakliga profil, är särskilt komplicerad då läsarna är barn medan köparna är vuxna. Ändå trivs Marie med att arbeta med den målgruppen.

– Det är mindre prestigeladdat med barn- och ungdomsböcker. Antagligen för att det inte är lika uppmärksammat som vuxenböcker.

Ska omplacera upp till 70 författare

Hans Isaksson har spenderat 27 av sina 64 år på Albert Bonniers förlag. Han har tidigare varit med om två generationsskiften under sin karriär. Då fick han ta över författare från andra förläggare som gått i pension. Nu är det Hans tur att hitta nya förläggare till sina författare som de kan få förtroende för. Sammanlagt arbetar han med mellan 50 och 70 författare, beroende på hur man räknar.

Marie Augustsson

Ålder: 31 år

Förlag: Rabén & Sjögren

Vad kännetecknar en bok hon vill se utgiven? ”En stark berättelse av en författare som ljuger bra och som håller på hemligheten till slutet.”

En spännande historia eller utsökt språk? ”Det spelar ingen roll att språket är utsökt om berättelsen saknar substans. Men en riktigt bra bok har förstås båda ingredienserna.”

Vilka trender kommer inom barn och ungdomsromanen?

”Det har varit mycket Harry Potter och fantasy ett tag. Nu ser vi hur det experimenteras med formen, alltså språket och uttrycket.”

– Och det är ju inte bara jag som befinner mig i den här åldern, säger han med ett bekymrat leende.

Hans Isaksson

Ålder: 64 år

Förlag: Albert Bonniers förlag

Vad kännetecknar en bok han

vill se utgiven: ”Efter skolning och omfattande läsning får man en känsla för vad som går hem.

Man kan inte ha tio punkter man checkar av och om åtta stämmer så ska man ge ut boken.”

En spännande historia eller

utsökt språk? ”Det måste till båda. Det är få bra böcker som inte är välskrivna.”

Vilka trender kommer inom

skönlitteraturen? ”Böcker om kända personer. Jag är skeptisk till trender. Klart att man ska notera att de kommer, men de får inte styra arbetet.”

Att de äldre förläggarna måste ersättas inom de närmaste åren kommer knappast som en överraskning för Albert Bonniers förlag. De senaste åren har förlaget medvetet arbetat för att rekrytera unga förläggare som skolas in i den tradition som gäller. Hans Isaksson tror därför inte att generationsskiftet kommer att innebära några stora skillnader i sättet att arbeta. Däremot kan yngre förläggare och förlagsredaktörer ha lättare att anpassa sig till den nya, kommersialiserade bokbranschen.

- Basen är fortfarande läsandet, men mer utåtriktat arbete har tillkommit. Man är ambassadör för sina böcker. Det första jag gör när jag har bestämt mig för ett manus är att berätta om boken på marknadsavdelningen. Sedan uppvaktar jag bokklubbarna.

Dubbelsidig utveckling

Den kommersiella utvecklingen har både goda och dåliga effekter, anser Hans Isaksson. Saker som tidigare legat i skuggan får nu komma fram i dagsljus. Förut var det inte fint att prata om att förlaget säljer böcker, och är beroende av det. Nackdelen är att förläggarna får arbetsuppgifter som inte egentligen tillhör deras områden eller ligger naturligt för dem.

- Jag har läst litteraturvetenskap och filosofi. Jag är inte marknadsförare eller ekonom.

Läsandet fortfarande roligast

Hans Isaksson läser tre till fyra manus i veckan. Fortfarande är det läsandet som han tycker mest om med yrket. Han beskriver sig själv som en aktiv förläggare och uppskattar kontakten med författarna

– Det är komplicerat, spännande och berikande. Att se hur de utvecklas i oväntade riktningar, som jag inte hade kunnat förutse, är väldigt roligt.

Pensionen får vänta i minst tre år. Sedan får han se hur det blir. När Hans Isaksson tänker tillbaka på sin karriär så berättar han att den första tiden var mest spännande. Det är inte riktigt samma upptäcktsfärd längre.

– Å andra sidan är det roligt när en författare som jag har arbetat med i 20 år får ett stort genombrott, som till exempel Bengt Ohlsson. Nu skördar jag frukterna efter många års arbete.

Josefin Falk

Boken är populärare än någonsin

Internet och kabel-tv kommer att utrota böcker! Sådana varningsrop har visat sig vara felaktiga då bokutgivningen i Sverige aldrig varit så stor som nu.

Till följd av detta har många bokhandlare tvingats stänga igen eftersom de inte klarat att hålla ett aktuellt utbud, och bokförsäljningen ersätts av varuhusens Tio-i-topplistor.

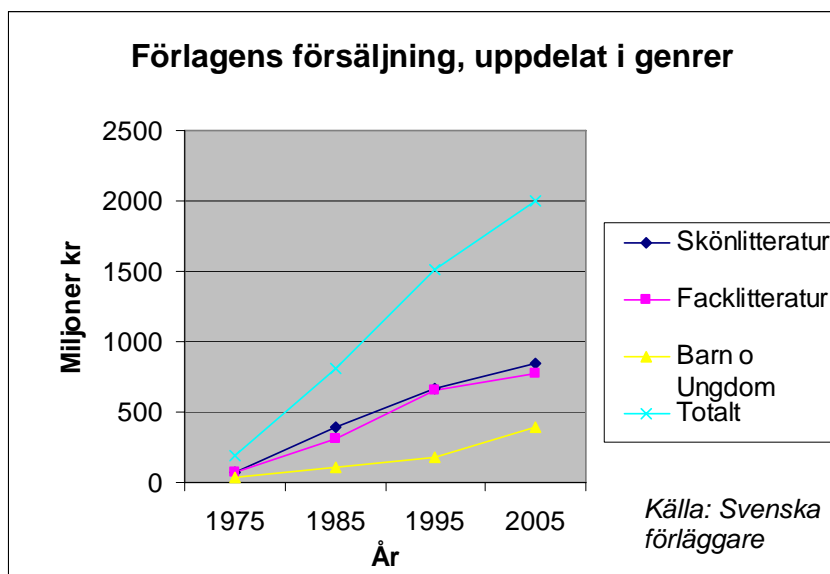
Vägen till dagens rekordnivåer av sålda böcker har inte alltid varit självklar. För 30 år sedan var Sveriges bokförlag i kris. Flera förlag hade för stora kostnader med mycket personal och stor utgivning utan tillräckligt med konsumenter. Vändningen började med att förlagen skar ner och 1970 infördes så kallade fria priser. Det innebar att bokförlagen inte längre fastslog priserna utan bokhandlarna, vilket medförde att priserna sänktes samtidigt som köparna ökade. Ännu större betydelse skulle bokklubbarnas popularitet på 70- och 80-talet få. Det skapade nya

försäljningskanaler och nådde nya läsargrupper. Deras popularitet avtog på 90-talet och nu är det mest nischade bokklubbar som finns kvar. Pocketboken kom i stället att locka den breda publiken.

Sedan 1993 har

pocket-försäljningen i Sverige ökat med 200 procent.

Det slutliga steget som fick bokförsäljningen att skjuta i höjden var sänkningen av bokmomsen år 2002 från 25 procent till 6 procent. Det innebar 15 procents lägre priser för konsumenterna och under 2003 såldes fler böcker än vad som någonsin tidigare uppmätts. En TEMO-undersökning som genomfördes två år senare på uppdrag av Svenska Förläggareföreningen visade att de lägre priserna inte bara har upprätthållits utan även sjunkit ytterligare. I bokhandeln var priserna 18 procent lägre än innan momssänkningen.

Totalt omsätter den svenska bokmarknaden i dag runt sju miljarder kronor om året, vilket omfattar cirka 80 miljoner sålda volymer. De höga försäljningssiffrorna har lett till att bokförlagen ger ut allt fler titlar, fler författare blir publicerade och nya bokförlag startas över hela Sverige.

Risk för överetablering

Det finns inte bara fördelar med att bokförlagen ger ut ett så stort antal böcker.

- Den svenska marknaden är fortfarande mycket liten och det finns en tendens till överetablering. Det kan bli så att flera av de nya förlag som startats blir tvungna att stänga igen, säger Kristina Ahlinder, vd för Svenska Förläggareföreningen.

Bokhandlarna har svårt att hålla samma tempo som förlagen då nya titlar ständigt ska ut i hyllorna. Bokhandeln står för cirka 37 procent av den totala bokförsäljningen, men har redan förlorat köpare till Internetbokhandlar och varuhus. Allt talar för att den utvecklingen kommer att fortsätta så det är därför extra viktigt att bokhandlarna har ett brett och aktuellt utbud, vilket är svårt när bokförlagen hela tiden trycker på med fler böcker.

Enligt Kristina Ahlinder är det upp till förlagen själva att besinna sig.

Svenska Förläggareförening kommer inte att agera för att försöka hejda utvecklingen.

- Vi ska underlätta det juridiska och göra så att de ska kunna driva förlag på ett smidigt sätt. Jag skulle aldrig skicka ut ett massmail till förlagen där vi rekommenderar att de inte ger ut fler böcker. Vi lägger oss inte i hur de bedriver sin affärsverksamhet.

– Svenskar är ett läsande folk och har en unik berättartradition. 85 procent läser minst en bok per år, konstaterar Kristina Ahlinder, vd för Svenska förläggareföreningen.

Bestsellerism

För författarna innebär det att det blir allt svårare att nå ut med just sin bok då fler tävlar om köparnas intresse. Kristina Ahlinder

motsätter sig påståendet att detta kan leda till att förlagen främst satsar på säkra kort, så kallad bestsellerism.

– Varje utgivning är en ekonomisk risk så självklart satsar inte förlagen på sådant som de inte tror säljer, menar hon. Men man vet aldrig innan vad som kommer att slå igenom. Bara för att Liza Marklunds tidigare böcker gått bra betyder inte det att hennes nästa gör det.

Den smalare litteraturen, som inte finns på Topp 10-listan, kan i stället hitta ut genom Internetbokhandeln. Där är sortimentet närmast oändligt eftersom Internetbokhandeln beställer titlarna direkt från förlagen. Genom Internetbokhandeln kan bokförlagen sälja titlar som har legat länge i lager och nu får en renässans, mycket tack vare funktionen ”Den som har beställt denna titel beställde även...”. Dock är inte den ökade försäljningen av smal litteratur på Internet tillräcklig för att hejda utvecklingen att färre böcker säljer i fler volymer.

Färskast i jakten på nya läsargrupper är årets julklapp, ljudboken. Under 2005 såldes 778 000 ljudböcker, vilket är en ökning med drygt 300 000 från året innan. Ljudboken har gått från att vara ett medium för synskadade till att bli ett alternativ för dem som aldrig annars hinner öppna en bok.

Ljudboken lockar nya läsargrupper, som nu kan välja att lyssna på kassettband, cd-skivor eller mp3.

- Till exempel långtradarchaffisar som sätter på en cd-bok i stället för skvalmusik, säger Kristina Ahlinder.

– Det har varit en överutgivning av böcker, säger Åsa Lindström, pr- och informationsansvarig Albert Bonniers förlag.

Bokförlagen skär ner på utgivningen

Albert Bonniers förlag var ett av dem som var som mest illa ute på 70-talet. Nu är förlaget ett av de största i Sverige. Under de senaste fem åren sedan bokmomsen sänktes har de fördubblat sin årsförsäljning från 9 miljoner sålda exemplar till 18 miljoner.

– Vi ger ut för mycket böcker. Vi har inte kunnat ta hand om dem i varje led som vi velat göra. Media, köpare och bokhandlare hinner inte med, säger Åsa Lindström, pr- och informationsansvarig för Albert Bonniers förlag.

Åsa Lindström berättar att man inom Bonniers dragit samma slutsats som flera andra stora bokförlag. Den höga utgivningstakt som har varit de senaste åren håller inte i längden och förlaget har börjat tigha upp sina listor.

- Effekterna börjar redan synas ute i hyllorna, säger Åsa Lindström. Och i stället för att enbart släppa böcker vår och höst så sprider vi ut det över hela året så att det blir mer hanterbara portionsbitar.

I samma takt som bokutgivningen ökat har inkomna manus från debutantförfattare ökat.

Varje år får Albert Bonniers förlag in cirka 2 400 skönlitterära manus från författare som inte tidigare blivit publicerade. Resten skickar manusen direkt till sina förläggare. Av debutantalstren blir max åtta stycken om året till en bok.

En till två dagars skörd av skönlitterära manus som har inkommit till Albert Bonniers förlag.

Josefin Falk

Samhällets vardagsrum

- Har ni läst boken, bra eller hur? frågar Rana Ali, 15 år, när hon kommer till ungdomsbokklubben på Rinkebys bibliotek.

Det har aldrig lästs så mycket böcker som i dag, men det är de som redan läser som läser mer. Bibliotek och Statens kulturråd kämpar ständigt för att nå ut till nya läsargrupper.

Rinkeby bibliotek kännetecknas av liv. På ett par platser sitter små grupper av unga, glatt småpratande kvinnor i svarta burkor. Bredvid montern som visar varför judar, muslimer och kristna firar jul på olika sätt sitter en äldre man försjunken i en bok på arabiska. I de mjuka stolarna på ungdomsavdelningen har fem tonårspojkar slagit sig ner, mer för att prata än för att läsa.

- Det är samhällets vardagsrum. Folk kommer hit och läser eller bara är, förklarar ungdomsbibliotekarien Salomon Hellman.

Åldergrupperna varierar. På dagen är det mest äldre som sitter för sig själva och läser eller använder datorerna. Bort mot eftermiddagen och kvällen kommer ungdomarna. Biblioteket fungerar som ett alternativ för dem som av någon anledning inte vill gå till Rinkebyskolans fritidsgård.

– Vissa kvällar blir det stökigt. Då påminner det lite om en fritidsgård, säger Salomon men tycker samtidigt att det är bra att ungdomarna vistas i en miljö som präglas av böcker.

Salomon är 24 år och uppväxt i Västerås. Direkt efter studierna i Uppsala sökte han tjänsten som ungdomsbibliotekarie i Rinkeby och har nu arbetat här i drygt fyra månader. Det som främst lockade honom var att få arbeta med ungdomar.

– Det är en målgrupp som ofta glöms bort. Det kan anses som en jobbig grupp eftersom man inte riktigt vet hur man ska handskas med dem. Med barn är det lite mer invariant och vuxna är ofta lite mer självgående.

Spin-off på Rinkeby Bookclub

Vi sitter i ett litet rum med mörkröda väggar avskilt från resten av biblioteket.

Sagoböckerna i hyllorna vittnar om att rummet brukar användas för barn, men varannan

torsdag samlas en grupp ungdomar i högstadieåldern för att diskutera en bok de alla har läst. Projektet går under namnet ”Läs och Prata” och har bara varit igång ett par veckor. Det inspirerades av bokklubben för vuxna på biblioteket, ”Rinkeby Bookclub”, och om projektet fungerar kan idén sprida sig till andra bibliotek i närheten som visat intresse.

Salomon Hellman är ungdomsbibliotekarie på Rinkeby bibliotek och initiativtagare till ”Läs och Prata”.

I Rinkeby har 99 procent av de 16 000 invånarna föräldrar födda i ett annat land. Biblioteket intill Rinkeby torg blir därför en samlingsplats för ett flertal olika kulturer.

Ungdomarna får själva enas om vilken bok de ska läsa, även om Salomon försöker styra in det så att de testat lite olika genrer. Han ger också förslag på frågor de ska diskutera, men det är fritt att följa dem eller inte.

– Det funkar bäst om man låter dem bestämma hur vi ska göra. Det ska vara kul att komma hit, inte som i skolan. De ska inte komma hit och redovisa.

Kulturrådet främjar läsandet

Bokklubbarna i Rinkeby finansieras av Rinkeby bibliotek, som liksom andra bibliotek i Sverige har fått öronmärkta pengar för läsfrämjande åtgärder. Förutom bibliotekens verksamhet finns Statens kulturråd, eller Kulturrådet som det vanligen kallas. Två gånger om året fördelar de bidrag till projekt som främjar läsandet. Under 2005 delade rådet ut 32,5 miljoner kronor till läsfrämjande insatser och inköpsstöd. Är bidragen verkligen nödvändiga då bokförsäljning och utlåning når rekordnivåer?

– Det är de som redan läser som läser mer så problemet kvarstår, förklarar Cay Corneliuson, bibliotekskonsulent på Kulturrådet.

80 projekt ansökte om bidrag till läsfrämjande åtgärder under 2005, och 23 av dessa beviljades. När jag frågar vad som kännetecknar de projekt som får pengar läser Cay innantill:

– De ska bygga på bred samverkan, vara väl förankrade och långsiktigt syftande. De ska även levandegöra litteraturen och locka till läsning samt ge möjlighet till delaktighet och eget skapande. Projekten ska gärna ta nya medieformer i anspråk.

Ett framgångsrikt projekt som Kulturrådet finansierar är ”Läs för mig, pappa” där pappor som

Fem-i-topp

Projekt som har fått mest bidrag för läsfrämjande åtgärder år 2006:

1. Barnens bibliotek, Barnens bibliotek på Internet
1 000 000 kr.
2. SISU Idrottsutbildarna Västerbotten, I rörelse år 2/3
300 000 kr.
3. ABF Syddahalland, Med språket framför sig år 2/2
284 500 kr.
4. Gotlands Läns Bibliotek, Sambandscentral SPRÅK
225 000 kr.
5. Kalix kommunbibliotek, Läslyftet
152 000 kr.

är medlemmar i LO läser tillsammans med sina barn. Syften med projektet är att hitta nya läsargrupper genom barnen.

– Vi ville nå ut till LO-gruppen. Det finns speciellt få läsare bland LO: s medlemmar, särskilt bland männen, förklarar Cay Corneliuson.

Andra projekt som har blivit sponsrade med skattepengar via Kulturrådet är till exempel ”Book Crossing” i Järfälla där man lägger ut böcker på oväntade ställen och biblioteket i Fisksätra där man stödjer barn med flera språk i projektet ”Språk som rikedom”. Cay Corneliuson nämner även projektet ”Boknallen” i Linköping där bibliotekarier gör hembesök till barn med andra modersmål.

Cay ansvarar för inköpsstöd, barn- och ungdomsfrågor, läsfrämjandenbidrag och klassikerserier för barn. Hon hyser inga tvivel på att läsfrämjande åtgärder är viktiga, och att barn är den viktigaste gruppen att nå ut till.

– Dels får de tillgång till den upplevelse som litteraturen ger och dels så påverkar det språkutvecklingen positivt.

”Läs och prata” startar

På Rinkeby bibliotek börjar klockan närma sig starttiden fyra. Systrarna Temesgen, Sara 13 år och Senait 12 år, är här först tillsammans med Zohra Afzali, 12 år. Sedan kommer Rana Ali, 15 år, och till sist Leyla Unsal, 16 år. Två gruppmedlemmar har fått förhinder, däribland den enda killen.

– Killar verkar ofta inte kunna identifiera sig med läsandet på samma sätt som tjejer. Sedan vi fick in Manga (japansk tecknad serie) så har läsandet bland killar faktiskt ökat väsentligt. Det har lyft en hel målgrupp, berättar Salomon.

På bordet står saft och sött, turkiskt godis som blivit över från Nobelpristagaren Orhan Pamuks besök. Veckans bok heter *Mörka Strömmar* av Eve Bunting. Den generella åsikten i gruppen är att boken är bra, men början lite tråkig.

– Men jag tycker ändå om att det som boken kommer att handla om inte kommer direkt, säger Rana.

– *Skulle vi inte kunna göra en teater av den här boken? undrar Zobra Afzali.*

Hon har läst ut boken på två nätter, men hon kan också skryta med att ha läst 15 böcker under höstlovet. Även Zohra, som hellre dansar och spelar teater än läser, hade svårt att lägga undan den.

- Jag kunde inte sluta läsa. I skolan fick läraren komma och säga till mig att sluta för lästimmen var över för länge sen. Och när jag satt och läste på tåget så missade jag en station så jag kom till Kungsträdgården i stället för T-centralen, berättar Zohra.

Förutsägbarheten var dock ett minus.

- Jag kände hela tiden på mig vad som skulle hända innan jag hade läst det, säger Sara.

Samtal som glider

Diskussionen är livlig och ibland glider samtalen över till att handla om ifall man ska berätta om någon man känner är otrogen. Eller att man inte kan skoja om samma saker med sin familj som med sina kompisar. När det övergår till Gröna Lund känner sig Salomon manad att ingripa.

- Om vi pratar om pappan i boken. Är det ovanligt att pappor ställer upp så för sina barn? frågar han.
- Inte i Sverige i alla fall, tycker Rana. Här tar papporna hand om barnen minst lika mycket som mammorna.

– Inte skolan, snälla, protesterar Rana Ali när hon tycker att Salomons frågor blir allt för lika de hon får i klassrummet.

Timmen börjar gå mot sitt slut och det är dags att välja bok till nästa träff. Efter mycket dividerande blir det till slut *Eragon*, även om Zohra hellre tycker att de kan läsa *Mio, min Mio* om det absolut ska vara fantasy. När jag lämnar dem står de i kö för att reservera sina böcker.

Josefin Falk

Arbetsrapport

Ämnesval

Att skriva projektarbetet om böcker låg naturligt för mig då böcker och det skrivna ordet är mitt största intresse och har präglat större delen av mitt liv. Så jag valde att vara egoistisk och skrev om de aspekter av bokutgivning som jag är intresserad av och ville lära mig mer om.

Syfte och publicering

Det överläggande syftet är att visa bokens väg från författaren, genom bokförlag och ut till läsaren. För varje artikel har jag följande frågeställningar:

- Vilka fallgropar och utmaningar finns det för en författare? Hur är arbetet bakom tillverkningen av en bok?
- Bland förläggare och förlagsredaktörer på de stora förlagen är ett stort generationsskifte på gång. Hur påverkar detta bokutgivningen?
- Har datorn och tv: n ersatt bokläsningen i Sverige?
- Vilken roll har biblioteken och läsfrämjande projekt som litteraturförmedlare?

Artikelserien är tänkt att publiceras i en dagstidnings kulturdela, antingen i sin helhet eller utvalda delar.

Research

Min research bestod i att göra biblioteks- och artikelssökningar, hämta information från Internet och då främst från Svenska Förläggareföreningens, Svenska Bokhandels och Statens kulturråds hemsida. Under mitt besök på Svenska förläggareföreningen fick jag flera rapporter med användbar information och statistik. (se källföreteckning).

Vinkling, form och gestaltning

Artikelserien: Seriens vinkling och artiklarnas form har förändrats rejält under arbetets gång. Min ursprungliga idé var att jag skulle skildra arbetet på ett bokförlag genom att vara ”flugan på väggen” där under ett par dagar. Ingen av de större förlagen gick dock med på detta så istället beslöt jag mig för att göra ett reportage om generationsskiftet på förlagen. Jag hade då problem med att få tillräckligt med bilder som krävs för ett reportage, både fotografiska och situationsbeskrivningar. Generationsskiftet skrev jag därför i formen av en faktaartikel och reportaget kom att handla läsfrämjande åtgärder.

Det färdiga arbetet blev alltså den väg som en bok passerar, undantaget själva tryckningen. Resultatet är heltäckande, men risken finns att det är en aning spretigt. Den är jag villig att ta då jag hellre ser att varje del kan stå för sig själv än att artikelserien måste läsas som en följetong.

Separata artiklar: Personporträttet är ämnat att visa en författares arbete med att skriva en bok. Jag ville att det skulle vara en debutant som har lyckats slå i genom, vara aktuell och för enkelhetens skull bo i Stockholmsområdet. Alla dessa tre kriterier stämde in på Åsa Larsson. I intervjun valde jag att fokusera på hennes arbete samtidigt som det personliga behövde vara med för att göra henne mänsklig.

Faktaartikeln om generationsfrågan valde jag att gestalta genom en äldre, erfaren förläggare och en yngre som är i början av sin karriär. Rutorna med fakta om dem och deras svar på samma frågor skrev jag för att läsaren snabbt skulle kunna se och jämföra deras åsikter och även för att sådana kuriosor, som egentligen inte har med generationsskiftet att göra, inte skulle störa resten av texten.

Faktaartikeln om ökningen av antalet titlar inledde jag med en historisk tillbakablick över de senaste 30 åren eftersom svaret till varför det säljs så mycket böcker i dag inte är ensidigt utan uppåtgången har skett stegvis. Vd: n för Svenska Förläggareföreningen, Kristina Ahlinder, fick kommentera utvecklingen. Det blev flera gånger tydligt att hon var försiktig med vad hon sa, och ibland kanske förhållandevis verkligt, antagligen eftersom hon inte ville hamna i onåd hos förlagen.

Jag ville att reportaget skulle innehålla miljöbeskrivningar och vara levande. Inget av projekten som kulturrådet stött pågick under tiden som jag arbetade med artikelserien så därför ringde jag runt till bibliotek för att höra vad de hade för läsfrämjande projekt på gång. Jag ringde främst invandrartäta kommuner eftersom det belyser vikten av läsfrämjande åtgärder för dem som kanske inte använder svenska hemma utan att jag egentligen behöver ta upp det i reportaget.

Etiska problem

Jag upplevde inte att jag hade några etiska problem. Ungdomarna i reportaget från Rinkeby fick innan vi började frågan om de hade något emot att vara med på bild eller med citat i texten. Eftersom det rörde sig om ungdomar mellan 12 och 16 år, det handlade inte om några känsliga ämnen och de fick det färdiga reportaget skickat via e-post så nöjde jag mig med deras och bibliotekarien Salomon Hellmans godkännande och tog inte kontakt med föräldrarna.

Citatkoll

Artiklarna skickades ut i sin helhet via e-post eller som brev till dem som hade ingått i respektive artikel, inklusive ungdomarna i reportaget från Rinkeby. Jag har sedan antingen fått ett godkännande eller inget svar alls, vilket jag skrev i mailet att jag tolkar som ett godkännande. Marie Augustsson i faktaartikeln och generationsskiftet ville förändra några formuleringar i hennes faktaruta och eftersom det inte innebar några förändringar i sak så gick jag med på det.

Källförteckning

Rapporter:

- Svenska bokhandlareföreningen och Svenska förläggareförening. *Bokbranschen i Sverige. Utvecklingen mellan 1973 och 2003*. Södertälje: Fingraf, 2003.
- Bokbranschens Finansieringsinstitut AB, BFI. *Den svenska Bokhandeln. En analys*. Södertälje: Fingraf, 2006.
- Svenska bokhandlareföreningen och Svenska förläggareförening. *Kulturmons på böcker. En utvärdering av de tre första åren*. Södertälje: Fingraf, 2004.
- Svenska bokhandlareföreningen och Svenska förläggareförening. *Pocketböcker. Historia-nutid-framtid*. Södertälje: Fingraf, 2003.
- Statens kulturråds årsredovisning för 2005

Artiklar:

- Johanna Westlund, ”Finns det plats för alla böcker? Nya tider i bokbranschen.”, Göteborgs-Posten, 20-09-06

Internet:

www.kulturradet.se (Statens kulturråd)

www.forlaggare.se (Svenska Förläggareförening)

www.svenskbokhandel.se (Svenska Bokhandlare)

Intervjuer:

- Marie Augustsson, förläggare på Rabén & Sjögren, ”Generationsskiftet”. 29-11-06, Stockholm.
- Kristina Ahlinder, vd för Svenska förläggareföreningen, ”Titlar” och ”Generationsskiftet”. 01-12-06, Stockholm.
- Hans Isaksson, förläggare på Albert Bonniers förlag, ”Generationsskiftet” och ”Titlar”. 07-12-06, Stockholm.

- Åsa Lindström, pr- och informationsansvarig på Albert Bonniers förlag, ”Titlar”. 07-12-06, Stockholm.
- Sophie Sällström, redaktionssekreterare på Albert Bonniers Förlag. 07-12-06, Stockholm.
- Salomon Hellman, bibliotekarie på Rinkeby bibliotek. 14-12-06, Stockholm.

Övrigt:

- Skatteverket (för Åsa Larssons årsinkomst)